Centar za integraciju mladih

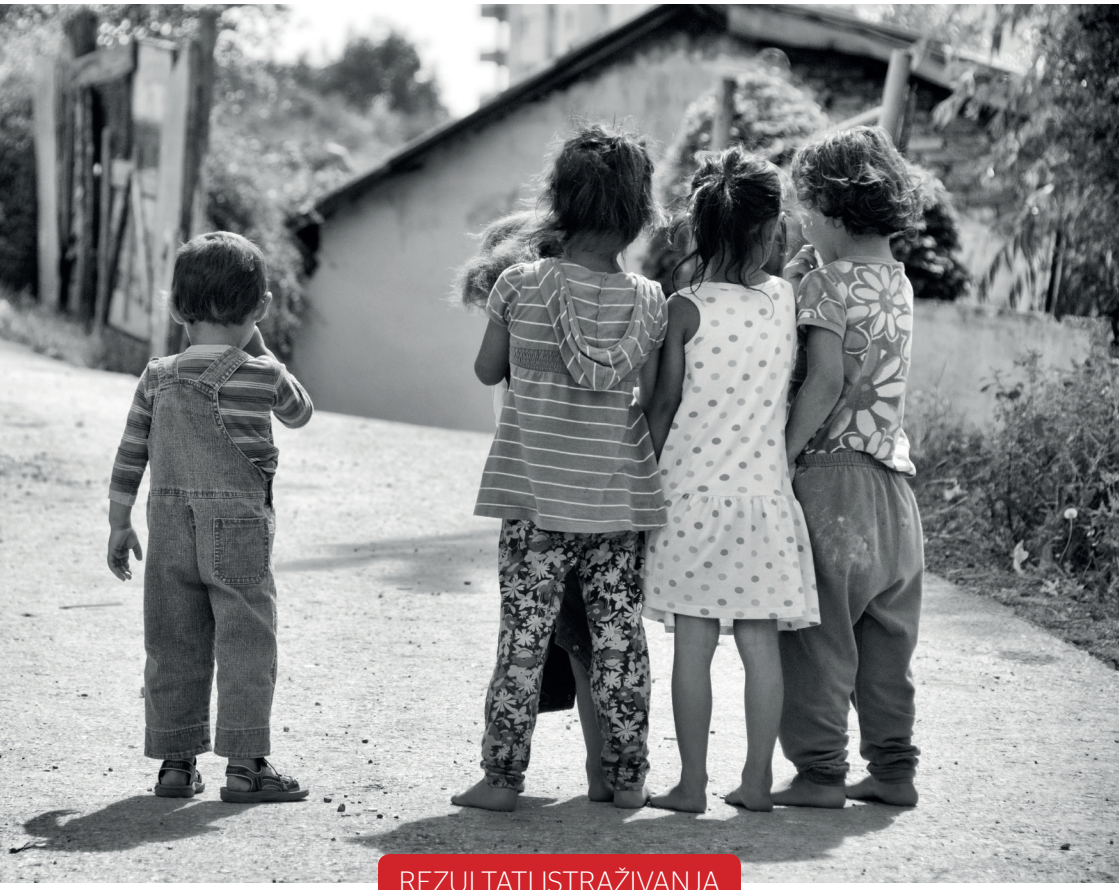

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Pravno socijalni položaj i ranjivost porodica i dece koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu

немачка сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Sprovedeno od strane:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Centar za integraciju mladih

PRAVNO SOCIJALNI POLOŽAJ I RANJIVOST PORODICA I DECE KOJA ŽIVE U NEFORMALNIM NASELJIMA U BEOGRADU

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

немачка сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Sprovedeno od strane:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Pravno socijalni položaj i ranjivost porodica i dece koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu

Centar za integraciju mladih je organizacija koja u konsultaciji sa decom i zajednicom radi na unapređenju društva stavljajući interes svakog pojedinačnog deteta na prvo mesto.

NAŠA MISIJA je da doprinesemo stvaranju inkluzivnog društva koje omogućava jednake šanse za razvoj kapaciteta svakog pojedinačnog deteta uključenog u život ili rad na ulici i deteta koje je u riziku da to postane.

Centar za integraciju mladih, 2019. godina

Izrada metodologije i autori:

Prof. dr Aleksandar Jugović
MA Dragica Bogetić

Priredio:

James May

Koautori:

Mina Lukić
Marko Tošić

Korektura na engleskom:

James May

Korektura na srpskom:

Milutin Medić

Istraživanje je sproveo terenski tim Centra za integraciju mladih:

- Gordana Balaban
- Dušica Komatina
- Jelena Đorđević
- Ilija Jerotić
- Ana Krulj
- Jelena Krivokapić Tošić
- Đorđe Perišić
- Vlada Martinović
- Jelica Sokolović
- Saša Mitrović
- Marko Ignjatović
- Marija Lukić
- Saša Njegovan

Izdavanje ove publikacije je omogućeno kroz finansijsku podršku programa "Povratak u nove šanse" koji sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

немачка сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Sprovedeno od strane:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Uvod

Centar za integraciju mladih (CIM) je u saradnji sa GIZ, tokom 2018. godine sproveo istraživanje u 28 neformalnih naselja, koja se nalaze u 10 beogradskih opština (opštine Čukarica, Novi Beograd, Palilula, Rakovica, Savski Venac, Stari Grad, Voždovac, Vračar, Zemum i Zvezdara).

Svrha istraživanja bila je identifikovanje društveno isključene dece koja su vraćena u Srbiju u skladu sa Sporazumom o readmisiji zaključenim sa EU, kao i procena njihovih uslova života i potreba, kao osnova za pružanje podrške radi obezbeđivanja njihovog uključivanja u društvo. Neformalna naselja su, po svojoj prirodi, izvan dosega većine javnih usluga. U skladu sa navedenim, da bi se obezbedila podrška uključivanju dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima, neophodno je aktivno dosegnuti do njih.

Kao dodatna vrednost, iskorišćena je prilika za prikupljanje podataka o uslovima života sve dece i njihovih porodica koje žive u 28 neformalnih naselja u Beogradu, u kojima CIM radi. Postojao je ozbiljan nedostatak informacija o broju i uslovima života dece (i njihovih porodica) koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu. Prethodno dostupni podaci bili su zasnovani na manjem uzorku, nedostajali su im potrebni detalji i/ili su bili zastareli. Nedostatak preciznih i ažurnih informacija o stanovništvu u neformalnim naseljima, predstavljao je ozbiljnu prepreku planiranju i preduzimanju mera podrške za društveno uključivanje dece koja u njima žive. Prikupljanje preciznih personalizovanih podataka (pre nego indikativnih podataka) od suštinskog je značaja za planiranje i pružanje sistematske podrške deci i njihovim porodicama koje žive u neformalnim naseljima.

Odeljak 1
Ključni rezultati istraživanja

Metodološki okvir

Istraživanje je sprovedeno u periodu od avgusta do decembra 2018. godine.

Istraživanje je obuhvatilo 28 neformalnih naselja koja se nalaze u 10 beogradskih opština (Čukarica, Novi Beograd, Palilula, Rakovica, Savski Venac, Stari Grad, Voždovac, Vračar, Zemun i Zvezdara). CIM redovno radi sa porodicama u ovim naseljima. Ukupno je evidentirano 772 domaćinstva, od kojih je 564 učestvovalo u istraživanju – dok je preostalih 208 domaćinstava odbilo da učestvuje.

Istraživanjem su obuhvaćena sledeća neformalna naselja: Ledine, Okretnica 75, Dr Ivana Ribara, Bežanijska Kosa, Jabučki Rit, Vračar, Kijevo, Marije Bursać, Plavi horizonti, Tošin bunar,

Zemun vojni put, Vuka Vrčevića, Grmeč, Kamendin, Mali Leskovac, Orlovsko naselje barake, Orlovsko naselje kontejneri, Orlovsko naselje stanovi, Reva 2, Braće Jerković, Ustanička okretnica tramvaja, Čukarička šuma, Čukarička šuma 2, Čukarička padina, Vidikovac 1, Vidikovac 2, Žarkovo ispod mosta i Banjička šuma.

Istraživanje je sprovedeno u formi upitnika sa skalom stavova. Upitnik je sadržao dva odeljka: prvi deo upitnika je imao za cilj sva domaćinstva. Drugi deo upitnika je naročito ciljao decu u porodicama koje su vraćene u Srbiju u skladu sa Sporazumom o readmisiji zaključenim sa EU.

Prvi deo upitnika je sačinjavalo 264 pitanja, uključujući i otvorena i zatvorena pitanja. Pitanja su bila podeljena u osam grupa:

(1) **Osnovni podaci o broju članova domaćinstva** (broj članova domaćinstva, polna struktura domaćinstva, broj dece);
(2) **Pravni status** (proces povratka, status u državi iz koje su vraćeni, lična dokumenta, prijava adrese prebivališta, pravo na socijalnu zaštitu i osiguranje);
(3) **Društveno-demografske karakteristike** (mesto rođenja članova domaćinstva, jezici kojima govore, nacionalnost, bračno stanje i stepen obrazovanja jednog ili oba roditelja/staratelja dece, radno stanje, prihodi, načini ostvarivanja prihoda);
(4) **Ključne potrebe porodice** (hrana, odeća, sredstva za higijenu, voda, zdravstvena nega, školski udžbenici, igračke, prevodilac, telefon, itd.);
(5) **Obrazovni status dece** (predškolsko i školsko vaspitanje i obrazovanje, postignuća, ponavljanje razreda, napuštanje škole);
(6) **Psihološki i bihejvioralni status dece** (psihosomatski problemi, emocionalno-bihejvioralni problemi, uključenost u život i rad na ulici, nasilje, trauma i zlostavljanje dece);
(7) **Zdravstveno stanje članova domaćinstva** (medicinske potrebe, hronične bolesti, mentalno zdravlje, zavisnost, teškoće u razvoju dece, vakcinacija, rana trudnoća, maloletni roditelji);
(8) **Uslovi života u domaćinstvu** (građevinski materijali, pristup struji, voda i kanalizacija, vlaga, grejanje, prostor, odlaganje otpada, itd.).

Drugi odeljak upitnika specifično cilja decu iz porodica koje su vraćene u Srbiju u skladu sa Sporazumom o readmisiji zaključenim sa EU. Ovaj odeljak upitnika je sastavljen od 22 pitanja (6 otvorenih i 16 zatvorenih). Svrha ovog odeljka upitnika je da se razumeju iskustva dece povratnika, okolnosti života i potrebe i izazove tokom procesa povratka u Srbiju. Izdvojen je uzorak od 34 dece, koji se sastoji od 16 dečaka i 18 devojčica uzrasta od 10 do 17 godina. Razgovori sa decom vođeni su u naseljima u kojima žive. Svako dete koje je učestvovalo u razgovorima pitano je da li bi želelo da razgovor bude obavljen u prisustvu odraslog lica od poverenja (roditelja, staratelja, srodnika ili drugog člana porodice), uz uveravanje da ne moraju odgovoriti na pitanje ukoliko ne žele i data im je mogućnost da sami postave pitanja, ukoliko im je bilo potrebno pojašnjenje u vezi sa razgovorom.

Osnovni podaci o članovima domaćinstva

Prosečan broj članova domaćinstva: **4,9**

12% domaćinstava imaju više od **osam** članova: ovim velikim domaćinstvima je potrebno više podrške kako bi uspeli da se izbore sa poteškoćama sa kojima se suočavaju. Obezbeđivanje podrške takvim domaćinstvima bi trebalo da bude prioritet.

Broj dece u domaćinstvu
(domaćinstva sa decom)

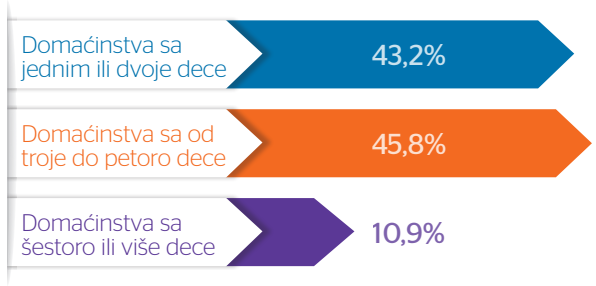

Pravni status članova domaćinstva

7,3% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **5,5**% odraslih osoba ženskog pola (majki) izjavilo je da nema prijavljeno prebivalište u Srbiji. Drugih **3,1**% odraslih osoba muškog pola (očeva) ne zna da li ima prijavljeno prebivalište u Srbiji.

9,6% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **6,1**% odraslih osoba ženskog pola (majki) izjavilo je da ne poseduje važeću ličnu kartu. Drugih **3,3**% odraslih osoba muškog pola (očeva) ne zna da li poseduje važeću ličnu kartu.

66,9% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **64,7**% odraslih osoba ženskog pola (majki) izjavilo je da poseduje važeći pasoš.

4,6% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **3,7**% odraslih osoba ženskog pola (majki) izjavilo je da poseduje pasoš strane države.

45% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **36,6**% odraslih osoba ženskog pola (majki) izjavilo je da se trenutno ne vode na evidenciji Nacionalne službe za zapošljavanje.

Pravni status povratnika tokom njihovog boravka u državi EU

31,9% svih domaćinstava koja su učestvovala u istraživanju, vraćena su u Srbiju u skladu sa Sporazumom o readmisiji (177 domaćinstava ukupno).

Države iz kojih su porodice vraćene u Srbiju u skladu sa Sporazumom o readmisiji zaključenim sa EU	Porodice	Postotak
Nemačka	159	89,8%
Švedska	5	2,8%
Italija	4	2,3%
Francuska	3	1,7%
Austrija	2	1,1%
Švajcarska	2	1,1%
Belgija	1	0,6%
Luksemburg	1	0,6%

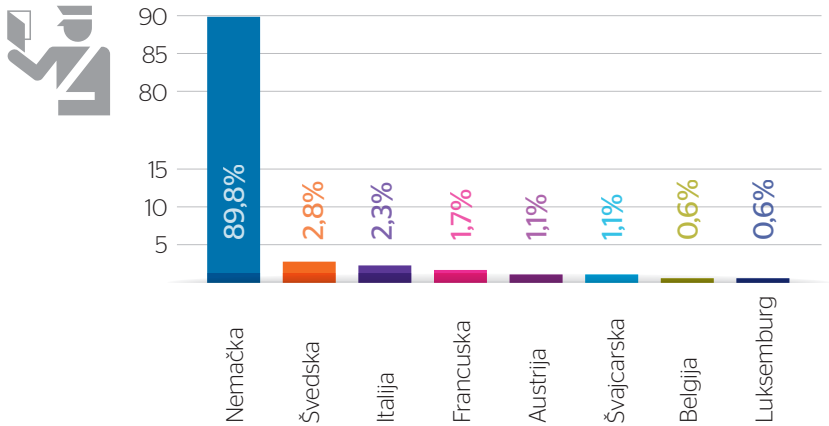

***Velika većina** vraćenih domaćinstava koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu, vraćena su iz **Nemačke** (159 domaćinstava).*

94,4% vraćenih domaćinstava izjavilo je da su legalno putovali u EU; **5,6**% izjavilo je da su nelegalno putovali.

10,6% vraćenih domaćinstava izjavilo je da su prekoračili zakonom dozvoljeno vreme boravka u državi EU u kojoj su boravili.

44,2% vraćenih domaćinstava izjavilo je da su boravili u iznajmljenom smeštaju tokom svog boravka u državi EU; drugih **44,2**% izjavilo je da su boravili u kampu; **3,9**% izjavilo je da su boravili kod članova porodice; preostali su boravili u drugim vrstama smeštaja.

28% vraćenih domaćinstava izjavilo je da nisu bili informisani od strane lokalnih vlasti u državi EU u kojoj su boravili, da će biti vraćeni u Srbiju, pre nego što su vraćeni.

Većina porodica izjavljuje da su bili prikladno obavešteni pre nego što su vraćeni u Srbiju; ipak, važno je da države EU preduzmu posebne mere kako bi se obezbedilo da sve porodice-naročito one ranjive ili one iz marginalizovanih grupa-budu obaveštene pre nego što budu vraćene i da im bude pružena podrška. S obzirom na visok postotak povratničkih porodica među stanovništvom neformalnih naselja, od vitalnog je značaja iskorišćavanje svake prilike da se smanji rizik od teške društvene isključenosti nakon njihovog povratka.

80,4% vraćenih domaćinstava izjavilo je da nisu iskusili neprijatan tretman od strane lokalnih vlasti tokom njihovog boravka u državi EU; ipak, **19.6**% je izjavilo da su doživeli negativan tretman od strane institucija u državama EU domaćinima.

Kontakt sa Komesarijatom za izbeglice i migracije Republike Srbije

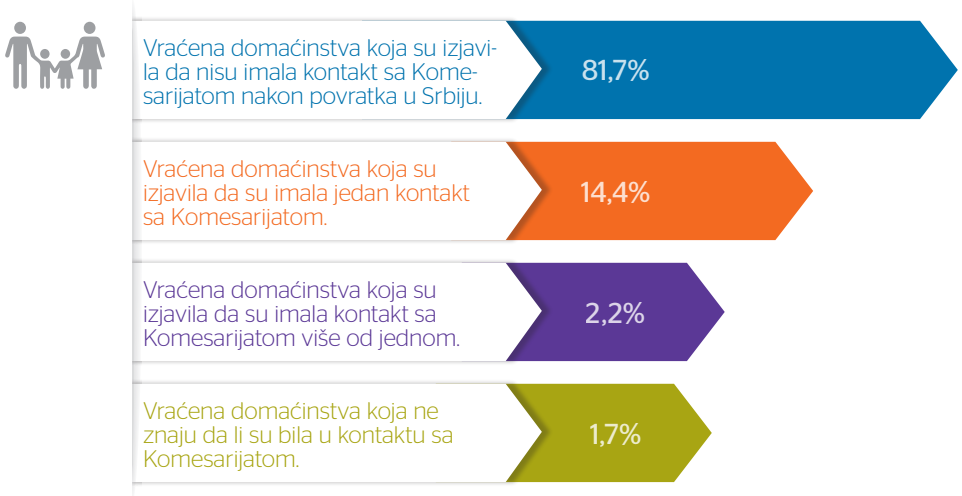

Od vitalnog je značaja da Komsarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije izvrši posebne napore da dosegne i pruži podršku najranjivijim porodicama vraćenim u Srbiju u skladu sa Sporazumom o readmisiji. S obzirom da je značajan postotak povratničkih porodica koje žive u neformalnim naseljima nije evidentiran kroz mrežu podrške Komesarijata, očigledno je da moraju biti napravljena značajna unapređenja.

79,6% odraslih osoba muškog pola (očeva) u vraćenim domaćinstvima izjavilo je da su bili nezaposleni za vreme boravka u državi EU. **7,2**% izjavilo je da su povremeno bili legalno radno angažovani i **4,6**% da su radili nelegalno.

91,5% odraslih osoba ženskog pola (majki) u domaćinstvima koja su vraćena izjavilo je da su bile nezaposlene za vreme boravka u državi EU. **4,2**% izjavilo je da su povremeno bili legalno radno angažovani.

Ostvrivanje prava na socijalnu zaštitu i dečji dodatak

41,9% domaćinstava ostvaruje parvo na novčanu socijalnu pomoć.

49% domaćinstava prima dečji dodatak.

17,2% domaćinstava primilo je jednokratnu finansijsku pomoć i/ili drugi vid podrške

25,9% domaćinstava koristi besplatne obroke u okviru Narodne kuhinje.

14,2% domaćinstava koristi usluge koje pružaju udruženja građana.

Socijalne i demografske karakteristike domaćinstava

57,4% odraslih osoba ostvaruju zajednicu života u okviru vanbračne zajednice, **21,1**% su venčani u skladu sa zakonom, **6,8**% su razvedeni, **5**% čine udovice/udovci, **9,6**% ispitanika nisu u partnerskom odnosu i u okviru jednog domaćinstva žive osobe istog pola.

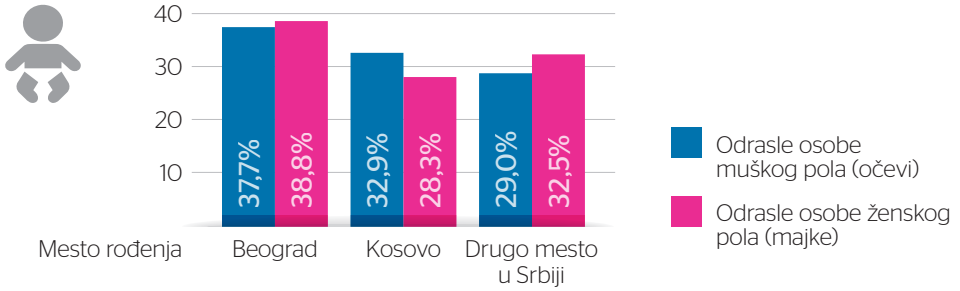

85% dece je rođeno u Beogradu.

Veliki postotak odraslih interno raseljenih lica sa Kosova, koji žive u neformalnim naseljima, ističe brojne izazovne okolnosti koje su dovele do toga da porodice žive u neformalnim naseljima.

Primarni jezik kojim se govori u domaćinstvu — Postoci domaćinstava

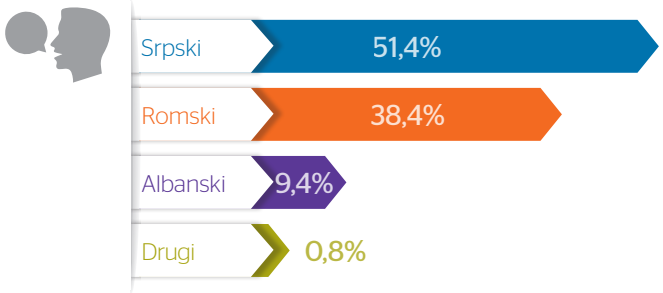

Skoro polovina domaćinstava ne govori srpskim kao primarnim jezikom. Iako većina porodica (93,2%) izjavljuje da njihova deca govore srpski dovoljno dobro da (adekvatno) uče u školi, nedostaci u znanju srpskog jezika u mlađem uzrastu mogu predstavljati ozbiljnu prepreku društvenom uključenju, naročito u obrazovanju. Dodatnu jezičku podršku treba usmeriti ka deci koja ne govore srpski jezik kao primarni, kako bi im bilo omogućeno da uče na istom nivou kao njihovi vršnjaci.

Etnički identitet domaćinstva

Postoci domaćinstava

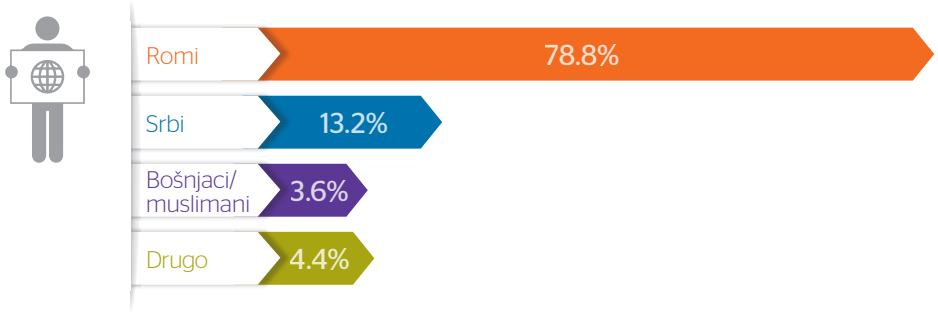

Većina porodica koje žive u neformalnim naseljima identifikuju se kao Romi. Ovo je pokazatelj jedinstvene marginalizovane pozicije najsiromašnijih romskih porodica u Srbiji.

Obrazovanje

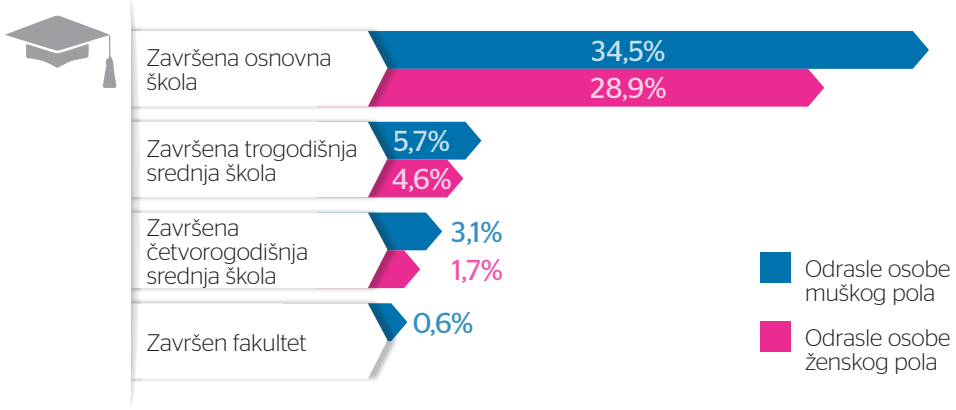

Samo jedna trećina odraslih članova domaćinstava je završila osnovnu školu, a neznatan broj i srednju školu. Manjak obrazovanja predstavlja ozbiljnu barijeru zapošljavanju na formalnom tržištu rada i vodi celoživotnoj društvenoj isključenosti. Od vitalnog je značaja podrška deci koja žive u neformalnim naseljima radi ostvarivanja koristi od obrazovanja i prekidanja krug socijalne isključenosti.

Posao

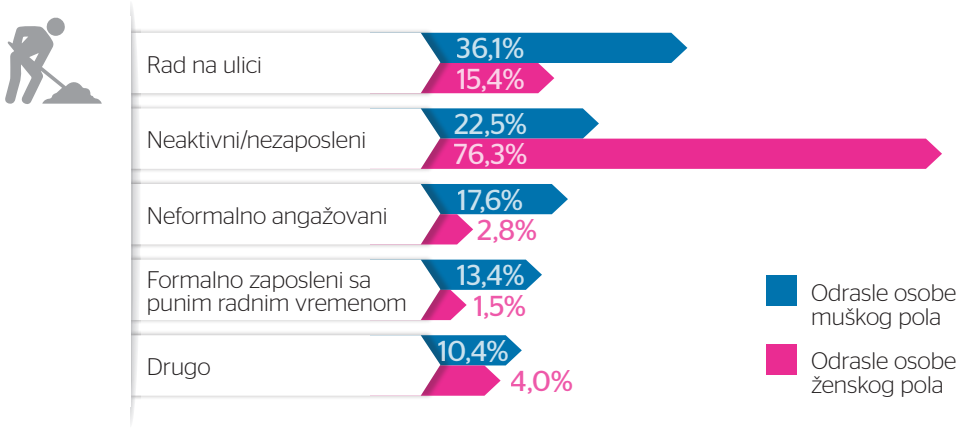

Trećina odraslih osoba muškog pola i jedna šestina odraslih osoba ženskog pola koje žive u neformalnim naseljima u Beogradu, rade na ulici. Deca čiji roditelji rade na ulici, nalaze se u povišenom riziku da budu uključeni u život ili rad na ulici. Rad na ulici je naporan za svakoga, ali je pored toga naročito opasan za decu. Pomaganje roditeljima da pronađu alternarivni vid posla/ prihoda od vitalnog je značaja za prekidanje kruga uključenosti u život ili rad na ulici. Tri četvrtine odraslih osoba ženskog pola su neaktivne/nezaposlene; isključenost žena sa tržišta rada predstavlja ozbiljan problem koji mora biti adresiran kako bi se ispravile rodne uloge i otpočelo sa društvenim uključivanjem i osnaživanje među ženama i devojčicama.

Izvori prihoda u domaćinstvu

Postoci domaćinstava

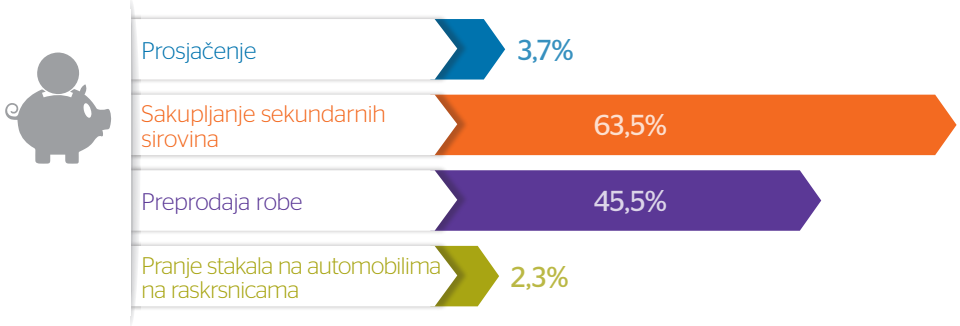

Skoro dve trećine domaćinstava ostvaruje prihode od sakupljanja sekundarnih sirovina (reciklaža – najčešće otpad iz domaćinstava i industrijski otpad). Ovo predstavlja naporan i slabo plaćen posao koji, ljude koji ga obavljaju, izlaže rizicima po zdravlje i predstavlja simptom isključenosti iz vida formalnog zaposlenja sa kojom se suočava većina porodica koje žive u neformalnim naseljima.

Mesečni prihodi domaćinstava (uključujući finansijsku pomoć svih vrsta)

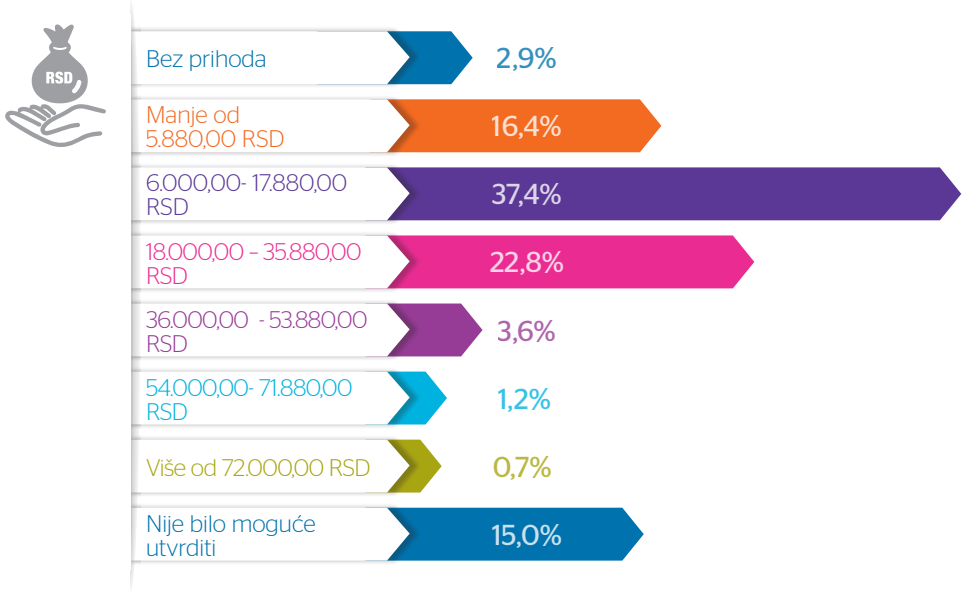

Samo 5,5% domaćinstava ostvaruje mesečne prihode u iznosu višem od 36.000,00 RSD. Većina domaćinstava živi u uslovima ekstremnog siromaštva.

Ključne potrebe porodice utvrđene od strane ispitanika

Potrebe porodice	Bolja hrana	Bolja odeća	Češći pristup tuševima	Toalet u zatvorenom	Sredstva za higijenu
Postotak porodica koje ističu neophodnost ovih potreba	84,9%	87,4%	61,5%	52,2%	82,8%

Potrebe porodice	Pristup doktoru u naselju	Telefon	Igračke	Školski udžbenici
Postotak porodica koje ističu neophodnost ovih potreba	44,0%	29,7%	67,0%	60,0%

Obrazovni status dece

35,4% domaćinstava sa decom predškolskog uzrasta izjavilo je da njihova deca pohađaju predškolsku nastavu.

Uključenost u obrazovni sistem i pohađanje škole među decom u domaćinstvima sa decom školskog uzrasta

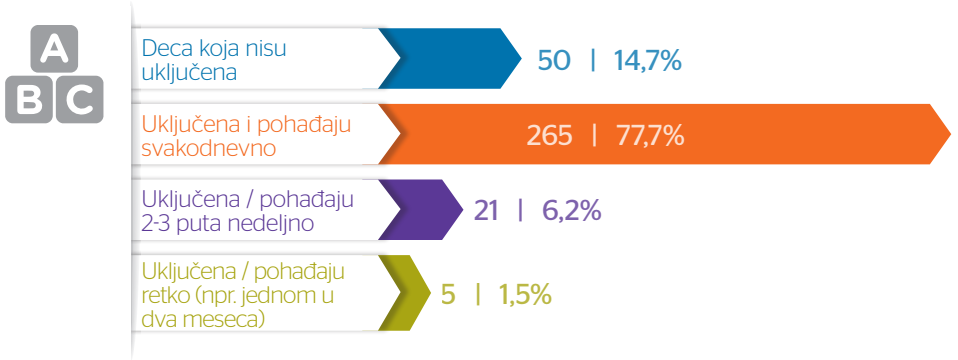

30.2% domaćinstava izjavilo je da je makar jedno dete ponavljalo najmanje jedan razred u školi.

Dok je relativno visok postotak domaćinstava izjavio da njihova deca redovno pohađaju školu, značajan postotak dece koja su ponavljala najmanje jedan razred škole ukazuje da pohađanje nije dovoljno; više mora biti učinjeno da bi se podržala postignuća, kako bi deca iskoristila sve prilike koje im obrazovanje pruža.

U prethodnoj školskoj godini, deca u **56**% domaćinstava su ostvarila dobar uspeh (3), **18**% je ostvarilo vrlo dobar uspeh (4), **11,5**% je ostvarilo odličan uspeh (5); **8,1**% je ostvarilo dobar uspeh (2), dok je **5,5**% ostvarilo nedovoljan uspeh (1).

U **5,3**% domaćinstava sva deca su trajno napustila školu, dok su u drugih **13,1**% domaćinstava neka od dece trajno napustila školu. U **78,8**% domaćinstava deca pohađaju školu redovno.

Učešće u obrazovnom sistemu tokom boravka u državi EU

59,1% vraćenih domaćinstava sa decom koja su bila predškolskog uzrasta tokom njihovog boravka u državi EU, izjavilo je da su njihova deca bila uključena u predškolsku nastavu; **5,7**% vraćenih porodica izjavilo je da su neka od dece predškolskog uzrasta bila uključena, dok druga nisu bila uključena u predškolsku nastavu.

68,5% vraćenih domaćinstava sa decom koja su bila školskog uzrasta tokom njihovog boravka u državi EU, izjavilo je da su njihova deca bila uključena u školski sistem.

Snage i rizici - deca i njihove porodice

SNAGA DECE: Roditelji-staratelji izjavili su da snagu njihove dece predstavlja: njihova sposobnost da **vode računa** o mlađoj deci i **pomognu** drugima u nevolji, **uzimanje u obzir** osećanja drugih ljudi, spremnost da **dele** (hranu, igračke, itd.) sa drugom decom i u manjoj meri spremnost da **prihvate** drugu decu i da se **koncentrišu** na svoje zadatke.

SNAGA PORODICE: Roditelji-staratelji izjavili su da **snagu njihove porodice predstavljaju zajedništvo** (88% porodica - uvek; 11% porodica – uvek), njihova sposobnost da pribave informacije potrebne radi uživanja prava koja im pripadaju (58,4% porodica - uvek; 29,6% porodica - ponekad) i u manjoj meri **pomoć** od strane šire porodice i prijatelja u vidu **čuvanja dece** (35% porodica - uvek; 29% porodica - ponekad, 35% porodica - nikad) i **pomoć** od šire porodice u **situacijama nužde** (29% porodica - uvek; 35% porodica – ponekad, 35% porodica - nikad).

ISTAKNUTI IZAZOVI SA KOJIMA SE PORODICE SUOČAVAJU: **12**% domaćinstava ne zna na koji način mogu koristiti svoja prava. **5,6**% roditelja-staratelja nije upoznato sa tim kako njihova deca provode slobodno vreme van naselja. U **16**% domaćinstava deca učestvuju u radu/ostvarivanju prihoda. U **10,5**% domaćinstava jedno ili više dece se noću budi zbog košmara, kao i u **12,6**% u kojima najmanje jedno dete ima probleme sa mokrenjem u krevet. U **13,8**% domaćinstava jedno ili više dece muca.

Procena roditelja o emocionalno-bihejvioralnim problemima dece

Postotak domaćinstava

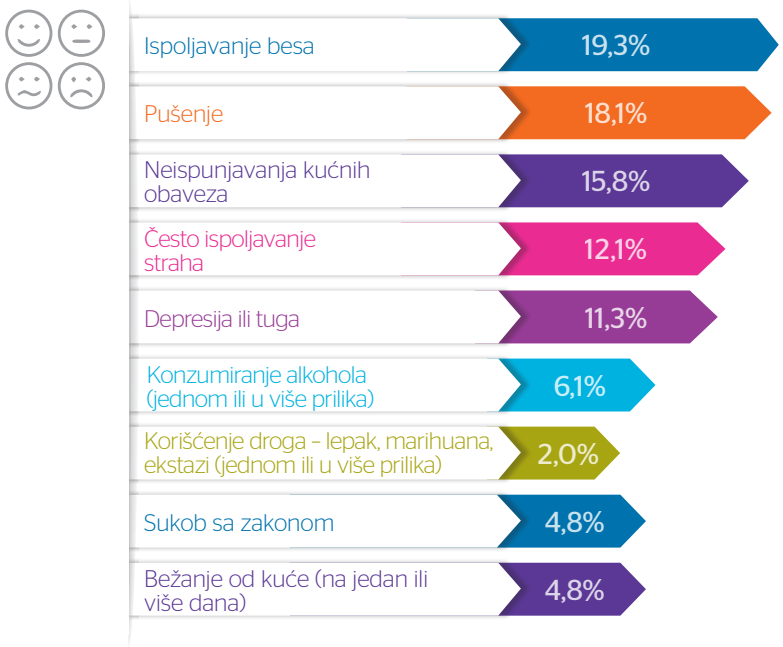

Porodice karakterišu složene potrebe. U pružanju podrške ovim porodicama u prevazilaženju izazova sa kojima se suočavaju, neophodan je individualizovan pristup, prepoznavanje i jačanje njihovih snaga i razvijanje odnosa poverenja koji može da im pomogne u prevazilaženju problema.

Rad na ulici

29% domaćinstava izjavilo je da su deca uključena u sakupljanje sekundarnih sirovina na ulicama.

15,2% domaćinstava izjavilo je da su deca uključena u preprodaju dobara na ulicama ili pijacama.

5,2% domaćinstava izjavilo je da su deca uključena u prosjačenje na ulicama.

2% domaćinstava izjavilo je da su deca uključena u pranje stakala na automobilima na raskrsnicama.

Veliki postotak dece je uključen u rad na ulici. Uključenost u život ili rad na ulici dovodi u opasnost zdravlje, blagostanje i budućnost dece. Uključenost u život ili rad na ulici je ekstremno retka u Beogradu među decom sa drugačijom pozadinom - obično su deca koja žive u neformalnim naseljima uključena u rad na ulici.

Diskriminacija, nasilje, traume i zlostavljanje dece

22,3% domaćinstava je izjavilo da su deca pretrpela uvredu zbog svoje nacionalnosti ili zbog mesta na kom žive od strane dece izvan naselja (u školi, javnom prevozu, na ulici, itd.)

6,1% domaćinstava je izjavilo da su deca pretrpela uvredu zbog svoje nacionalnosti ili zbog mesta na kom žive od strane nastavnika u školi.

13,3% domaćinstava je izjavilo da su deca bila žrtve fizičkog nasilja od strane druge dece u prethodne tri godine.

2,3% domaćinstava je izjavilo da su deca doživela seksualnu provokaciju, pokušaj zlostavljanja ili napad od strane drugih ljudi.

U **14,2**% domaćinstava deca su napuštena od strane oca; u **7,2**% domaćinstava deca su napuštena od strane majke; i u **2,5**% domaćinstava deca su napuštena od strane oba roditelja.

U **6,6**% domaćinstava otac je izdržavao kaznu zatvora.

U **4,2**% domaćinstava deca su doživela smrt oca, i u **1,1**% domaćinstava su doživela smrt majke.

Zdravstveno stanje

9,9% domaćinstava je izjavilo da je jednom ili za više **dece potrebno lečenje koje porodica ne može da priušti**; **24,4**% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **28,2**% odraslih osoba ženskog pola (majki) takođe je izjavilo da im je potrebno lečenje koje ne mogu da priušte.

9,8% domaćinstava je izjavilo da jedno ili više dece boluje od **hroničnih bolesti**; **27,6**% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **32,5**% odraslih osoba ženskog pola (majki) izjavilo je da boluju od jedne ili više hroničnih bolesti.

1,3% domaćinstava je izjavilo da su jednom ili kod više dece dijagnostikovani **problemi sa mentalnim zdravljem**; **5,7**% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **10,7**% odraslih osoba ženskog pola (majki) izjavilo je da im dijagnostikovan problem sa mentalnim zdravljem.

3% odraslih osoba muškog pola (očeva) i **2**% majki, lečeni su od alkoholizma.

10,4% domaćinstava je izjavilo da jedno ili više dece boluje od **slepila ili lošeg vida**; **7,8**% da je jedno ili više dece **gluvo ili nagluvo**; **5,3**% da jedno ili više dece ima **teškoće u razvoju** i **2,7**% da jedno ili više dece ima **fizički invaliditet**.

4,4% domaćinstava je izjavilo da deca nisu **vakcinisana** protiv zaraznih bolesti i **6,4**% domaćinstava je izjavilo da neka od dece jesu, dok druga nisu vakcinisana.

60% majki se prvi put **porodilo** sa 18 ili manje godina života. **14,3**% domaćinstava je izjavilo da imaju ukućanina koji je **maloletni roditelj**.

Prva trudnoća Postotak majki

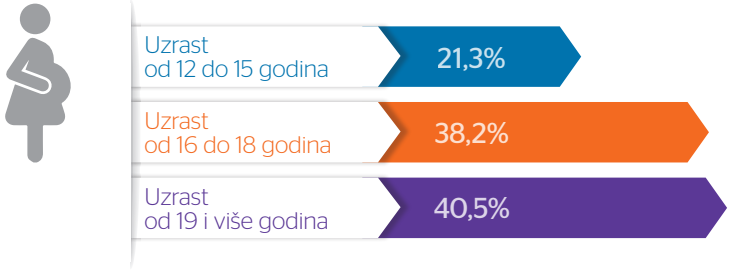

Maloletnička trudnoća predstavlja ozbiljan rizik za zdravlje devojaka. Na globalnom nivou, najčešći uzrok smrti među devojkama uzrasta od 15 do 19 godina povezan je sa trudnoćom. Devojke sa decom su često isključene iz obrazovnog sistema i posla, što vodi društvenoj izolaciji i isključenosti ove već ranjive grupe. Od vitalnog je značaja preduzimanje sveobuhvatnih mera radi osnaživanja i podržavanja devojaka i njihovih roditelja i porodica, kako bi se trudnoća odložila do potpunog fizičkog razvića i psihičke spremnosti za imanje dece.

Uslovi stanovanja

Uslovi života Postotak domaćinstava

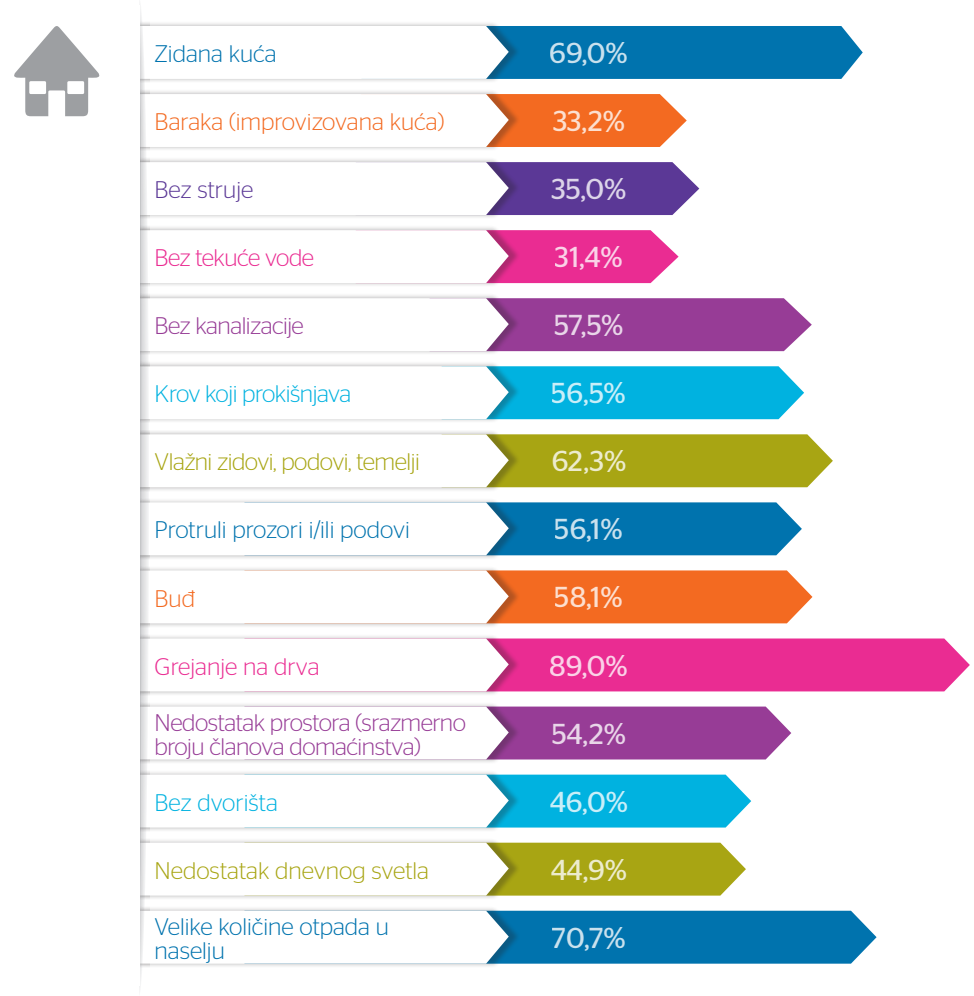

Uslovi života u neformalnim naseljima u Beogradu su u mnogim slučajevima ekstremno loši. Najozbiljnije probleme predstavljaju nehigijenski uslovi, naročito velike količine nesakupljenog otpada i nepostojanje kanalizacije, nedostatak struje u mnogim domovima i loši i nezdravi uslovi stanovanja, naročito za porodice koje žive u improvizovanim kućama (barakama), uključujući krovove koji prokišnjavaju, vlagu i nedostatak dnevnog svetla.

Iskustva dece u vezi sa povratkom iz država EU

Kako su se deca osećala tokom povratka u Srbiju?

> Žaljenje zbog povratka u Srbiju.

> Sreća zbog povratka zbog toga što se osećaju bolje u Srbiji:
"Želim da živim u mojoj kući. Volim svoju državu."

> Povratak je prošao bez problema.

> Ambivalentna osećanja – pomešana sreća i tuga: sreća zbog toga što će videti širu porodicu u Srbiji; tuga zbog napuštanja društva i kulture kojima su se prilagodili i zbog loših uslova života u naseljima kada se vrate u Srbiju.
"Bio sam srećan zbog povratka, ali takođe i tužan zbog prljavštine u naselju."

> Osećanje tuge:
"Nisam se dobro osećao, plakao sam i nisam želeo da se vratim. Osećao sam se kao da mi je srce slomljeno. Bio sam tužan jer je odluka o povratku bila iznenadna.

> Nesigurnost, strah i zabrinutost:
"Nisam znao šta me očekuje kada se vratim."

Da li deci nešto nedostaje u vezi sa državom iz koje su došli?

> Društveno okruženje – škola, rodbina, braća i sestre, prijatelji, nastavnici:
"Tamo je sve bilo bolje."

> Sredstva za ostvarivanje osnovnih potreba – hrane, kućnih potrepština, itd.:
"Nedostaju mi stvari za školu, telefon i odeća."

> Materijalna dobra: stan, kuća, bicikl, telefon:
"Kuća je tamo bila mnogo bolja."

> Bolji uslovi života, koji su predstavljali motivaciju za obrazovanje

Šta je predstavljalo njihovu najveću brigu po povratku u Srbiju?

> Neki nisu bili zabrinuti.
"Nisam mogao da dočekam da stignemo. Roditelji su učinili da se osećam bezbedno."

> Zabrinutost u vezi sa nastavkom obrazovanja.

> Zabrinutost zbog razdvojenosti od majke.

> Zabrinutost zbog novca, situacije sa stanom i lošijim uslovima života nego u inostranstvu.

> Zabrinutost za zdravlje roditelja i loša zdravstvena nega.

> Zabrinutost zbog prilagođavanja društvu i kulturi u Srbiji (upoznavanje novih prijatelja, nova škola i srpski jezik).

> Zabrinutost zbog bezbednosti.

Šta predstavlja njihovu najveću želju, šta bi njihov život u Srbiji učinilo boljim i lakšim?

> Bolji uslovi života – nova kuća i svoja soba:
"Moja najveća želja je da imamo kuću i da svi živimo zajedno."

> Stvari za svakodnevni život (bicikl, telefon, itd.).

> Promena mesta života zbog osećanja straha i nesigurnosti.

> Završavanje školovanja i zapošljavanje.
"Voleo bih da imam bolje ocene u školi. Voleo bih da postanem fudbaler, da bih mogao da pomognem svojoj porodici."

> Novac i druge materijalne vrednosti.

> Unapređenje zdravlja članova njihove najbliže porodice.

> Bolja socijalna zaštita.

Kada su bili najsrećniji u životu?

> Kada su živeli u inostranstvu.
"Kada sam išao u školu u Nemačkoj – tamo me niko nije vređao, niko me nije zvao Ciganinom."

> Kada su bili sa prijateljima.

> Kada idu na ekskurziju (na more ili u druge gradove).

> Pri emotivnim događajima (rođenje bebe u porodici, zaljubljenost).

> Kada dobiju poklone (igračke).

> Pri porodičnim događajima (kada je porodica na okupu, svadbe, itd.).

Odnosi sa drugima (odgovori dece povratnika)

	da	ne	ponekad	nisam siguran/sigurna
Da li se osećaš bezbedno u školi koju pohađaš u Srbiji?	82,8	3,4	3,4	10,3
Da li si se osećao/la bezbedno u zemlji iz koje si vraćen/a?	94,1	5,9	-	-
Da li se sada osećaš bezbedno u naselju?	58.8	20,6	8,8	11,8
Da li si se plašio/la druge dece u školi od, kada si se vratio/la?	3,2	83,9	12,9	-
Da li si se plašio/la druge dece u državi iz koje si vraćen/a?	2,9	91,2	5,9	-
Da li su se druga deca ili odrasli loše odnosili prema tebi nakon povratka u Srbiju?	17,6	73,5	5,9	2,9
Da li su se druga deca ili odrasli loše odnosili prema tebi dok si bio/la u drugoj državi?	5,9	94,1	-	-
Da li si se osećao/la dobro pre povratka u Srbiju?	97,1	2,9	-	-
Da li si ovde srećan/a?	55,9	14,7	23,5	5,9
Da li si zadovoljan načinom na koji se nastavnici odnose prema tebi, pomažu ti da shvatiš gradivo i prenose znanje? (za decu koja pohađaju školu)	80	10	6,7	3,3
Da li su se odrasli u tvom komšilku odnosili loše prema tebi?	8,8	85,3	2,9	2,9
Da li su te druga deca (u Srbiji) u tvom komšiluku ili van njega, ismevala, rugala ti se ili ti pretila?	29,4	50	20,6	-
Da li su druga deca (u Srbiji) u tvom komšiluku ili van njega, ikada bila fizički nasilna prema tebi?	14,7	67,6	17,6	-

Deca su se osećala vrlo sigurno i srećno u državi EU iz koje su vraćeni u Srbiju i tamo su u retkim slučajevima doživljavali strah i nesigurnost.

U Srbiji, jedno od petoro dece ne oseća se sigurno u svom komšiluku i jedno od šestoro dece je u svom komšiluku doživelo neprijatnosti od strane drugih ljudi. Deca su manje zadovoljna svojom situacijom i manje srećna nego tokom perioda u kom su živeli u inostranstvu.

Jedno od petoro dece izjavljuje da nisu zadovoljni ponašanjem nastavnika prema njima i/ili načinom predavanja.

Skoro jedna trećina dece izjavljuje da često doživljavaju maltretiranje od strane druge dece (pretnje, rugnje, itd.); jedno od petoro dece izjavljuje da ponekad doživljavaju maltretiranje.

Jedno od troje dece doživljava fizičko nasilje, često ili povremeno, od strane druge dece u naselju ili van zajednice.

Preporuke

- ✓ Visok stepen ranjivosti stanovnika neformalnih naselja zahteva udruživanje politika koje se tiču socijalne zaštite, stanovanja, zdravlja, obrazovanja, zapošljavanja i kulture.
- ✓ Neophodno je unaprediti uslove života ljudi koji žive u neformalnim naseljima, pre svega unapređenjem uslova stanovanja i komunalne infrastrukture.
- ✓ Članovima domaćinstva koji ne poseduju neophodna dokumenta (prijavljeno prebivalište, ličnu kartu, zdravstveno osiguranje, evidentiranje kod NSZ) mora biti pružena podrška radi podnošenja zahteva za izdavanje istih.
- ✓ Podrška bi trebalo da bude pružena stanovnicima neformalnih naselja od strane institucija i udruženja građana, kako bi se obezbedio bolji pristup uslugama socijalne nege i nege deteta, u skladu sa njihovim pravima.
- ✓ Podrška u obrazovanju bi trebalo da bude pružena onoj deci koja nedovoljno dobro govore srpski jezik.
- ✓ Profesionalna obuka i mehanizam osnaživanja na temelju rada bi trebalo da bude razvijen, kako bi se sprečila uključenost porodica u život i/ili rad na ulici (sakupljanje sekundarnih sirovina, preprodaja robe na ulici ili na pijaci itd.).
- ✓ Trebalo bi da bude obezbeđeno više humanitarne pomoći stanovnicima neformalnih naselja, naročito u vidu hrane, odeće, sredstava za higijenu i školskog materijala.
- ✓ Deca iz neformalnih naselja moraju biti aktivno uključena u obdaništa i predškolske programe.
- ✓ Trebalo bi da budu razvijeni programi koji bi sprečili rano napuštanje obrazovanja.
- ✓ Trebalo bi da bude obezbeđena pomoć kako bi se unapredili rezultati obrazovanja, u vidu pružanja prilagođene obrazovne i pedagoške podrške deci.
- ✓ Svi programi osnaživanja, prevencije i intervencije bi trebalo da budu zasnovani na identifikovanim snagama i potencijalima dece i porodica.
- ✓ Deci sa psihosomatskim problemima bi trebalo obezbediti posebnu podršku u obrazovanju i terapiju od strane logopeda.

- ✓ Programi prevencije bi trebalo da budu razvijeni na takav način da pruže podršku deci i porodicama kod kojih je prisutna zavisnost od cigareta, alkohola i droge.
- ✓ Na nivou zajednice bi trebalo da budu razvijene usluge radi pružanja podrške ljudima sa problemima sa mentalnim zdravljem.
- ✓ Trebalo bi preduzeti sveobuhvatne mere radi sprečavanja uključivanja dece u život ili rad na ulici.
- ✓ Neophodno je da budu preduzete mere radi sprečavanja diskriminatornog ponašanja usmerenog protiv dece koja žive u neformalnim naseljima.
- ✓ Trebalo bi obezbediti psihološku podršku deci koja žive u porodicama samohranih roditelja.
- ✓ Potrebno je angažovati romske zdravstvene medijatore.
- ✓ Zdravstvene, obrazovne i institucije socijalne zaštite bi trebalo da preduzmu koordinisane mere radi prevencije maloletničke trudnoće.
- ✓ Trebalo bi obezbediti posebnu podršku deci sa senzomotornim i razvojim poteškoćama, kako bi se podržalo njihovo društveno uključivanje.
- ✓ Trebalo bi da budu razvijeni psihosocijalni i obrazovni programi koji bi podržali integraciju dece povratnika.

Odeljak 2

Deca povratnici koja žive u neformalnim naseljima: ključni indikatori socijalne inkluzije

Centar za integraciju mladih (CIM), u saradnji sa GIZ, pruža podršku socijalno isključenoj deci povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beoradu.

Kao deo istraživanja, CIM je sakupio podatke o četiri ključna indikatora socijalne inkluzije među decom povratnicima: (1) učešće u edukaciji (potvrđeno kroz uključenje u školski sistem), (2) pristup zdravstvenoj nezi (potvrđeno kroz posedovanje validne zdravstvene knjižice), (3) pružanje socijalne pomoći (potvrđeno evidentiranjem u nadležnom područnom centru za socijalni rad i (4) uključenost u život i rad na ulici (potvrđena opservacijom dece koja rade na ulici i/ili potvrđivanjem od strane dece i/ili porodice).

Prikupljeni podaci od značaja za navedene indikatore pružili su osnovu za pružanje psihosocijalne podrške deci povratnicima koja žive u neformalnim naseljima, sa ciljem da isključenoj deci povratnicima obezbede pristup obrazovanju, zdravstvenoj nezi i socijalnoj zaštiti i spreče uključenost u život i rad na ulici.

Sva deca bi, minimalno, trebalo da imaju pristup obrazovanju i zdravstvenoj nezi. Odgovornost je školskog sistema, zdravstvenih ustanova i povezanih službi da obezbede deci obrazovanje i zdravstvenu negu visokog kvaliteta. Sva deca koja žive u neformalnim naseljima bi – u skladu sa njihovim materijalnim stanjem i uslovima života u neformalnim naseljima – trebalo da budu podržana od strane Centara za socijalni rad, u vidu socijalne finansijske pomoći i/ili individualizovane psihosocijalne podrške, kao i drugih specijalizovanih usluga kada je to prikladno. Deca koja nisu uključena u školski ili sistem zdravstvene zaštite, trebalo bi da budu podržana od strane područnih Centara za socijalni rad u pristupu ovim osnovnim uslugama u skladu sa njihovim pravima.

Nijedno dete ne bi smelo da bude uključeno u život ili rad na ulici: ono šteti razvoju deteta, zdravlju i blagostanju i dovodi ih u rizik od nasilja, zlostavljanja i eksploatacije. Deca postaju uključena u život ili rad na ulici u skoro svim slučajevima zbog ekstremnog siromaštva i u izvesnim slučajevima zbog eksploatacije. U bilo kom od slučajeva uključenost u život ili rad na ulici jasan je pokazatelj da je deci neophodna podrška; u većini slučajeva je i njihovoj porodici takođe potrebna podrška. S obzirom na okolnosti i njihove potrebe, deci uključenoj u život ili rad na ulici, najčešće je potrebna visoko specijalizovana, fleksibilna i dugoročna podrška.

Podaci o dostupnosti obrazovanja, zdravstvene nege i socijalne zaštite među decom povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu

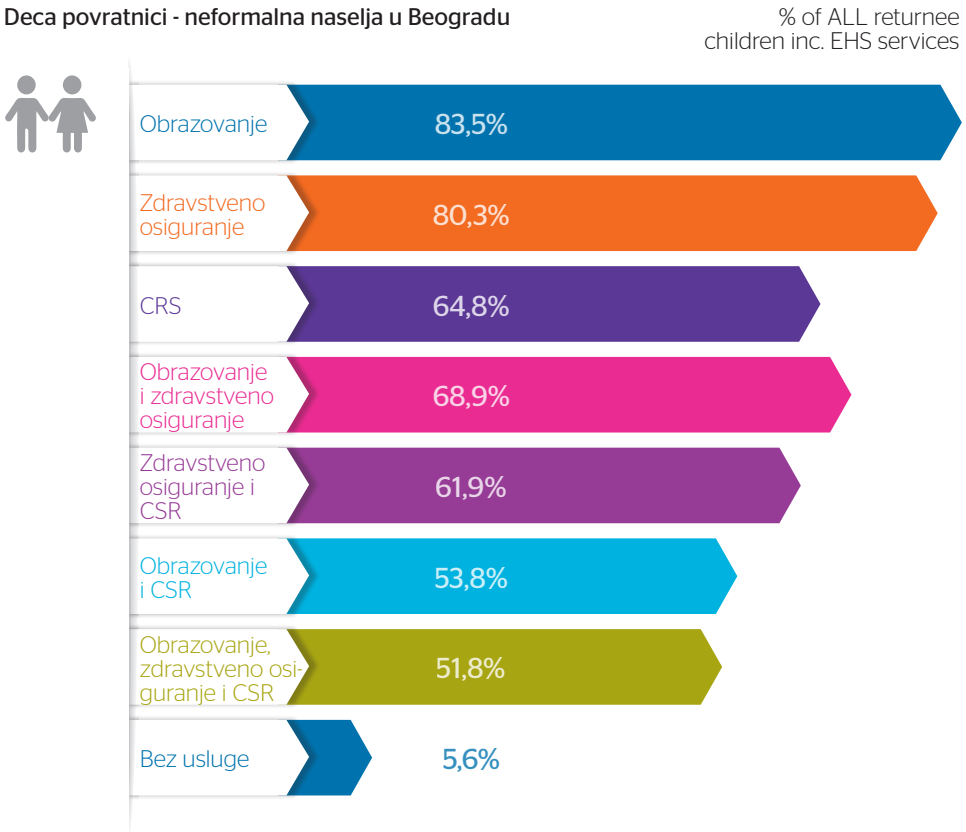

Tabela 1 Postotak dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu sa zdravstvenim osiguranjem, povezana sa Centrima za socijalni rad (CSR) i koja pohađaju školu

Istraživanje je identifikovalo 483 dece povratnika koja žive u 28 naselja u deset beogradskih opština. Većinski deo ove dece je uključen u obrazovni sistem (83,5%) i poseduje zdrastvene knjižice (80,3%).

Potrebno je naglasiti da sva deca mogu da pristupe zdravstvenoj nezi u hitnim slučajevima, bez obzira da li poseduju zdravstveno osiguranje. Svakako, posedovanje zdravstvenog osiguranja je pokazatelj pokrivenosti zdravstvenom negom, koja nije potupna, kako i Tabela 1, iznad pokazuje.

Istraživanje pokazuje da je samo dve trećine (64,8%) dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima registrovano u opštinskim centrima za socijalni rad (CSR). U skladu sa njihovom materijalnim i socijalnim stanjem, postoji čvrst osnov za tvrdnju da bi svoj deci (povratnicima ili ostaloj) koja žive u neformalnim naseljima, trebalo da bude obezbeđena podrška u okviru socijalne zaštite.

Većina (81%) dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima su dosegnuta / uključena u više usluga (obrazovanje i zdravstvena nega / obrazovanje i CSR / zdravstvena nega i CSR), a samo 6% nije dosegnuto nijednom od ovih usluga. Ipak, ništa manje zabrinjavajuće je da je samo polovina (51,8%) dece dosegnuta / uključena u sve tri ključne usluge (obrazovanje, zdravstvena nega i socijalna zaštita) – videti Tabelu 1.

Upis u školu

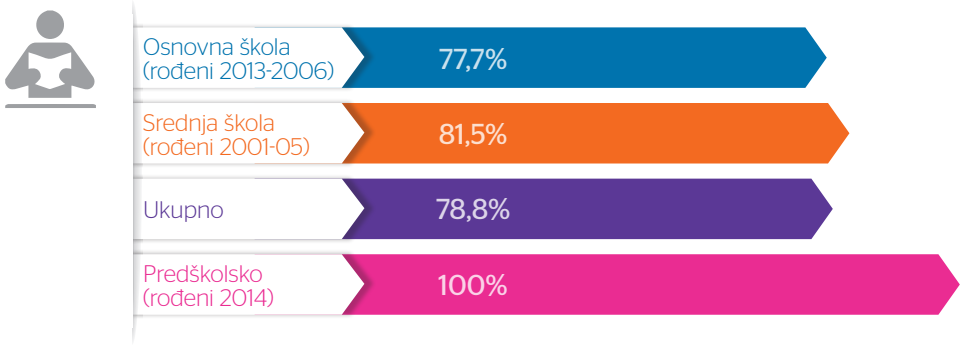

Tabela 2 Postotak dece koja žive u neformalnim naseljima koja pohađaju školu prema uzrastu

Uključenost u školski sistem među decom povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu je relativno visoka (81%), naročito među decom predškolskog uzrasta (100%), ali sveukupna uključenost je svakako značajno niža nego među opštom populacijom u Srbiji – videti Tabelu 2.

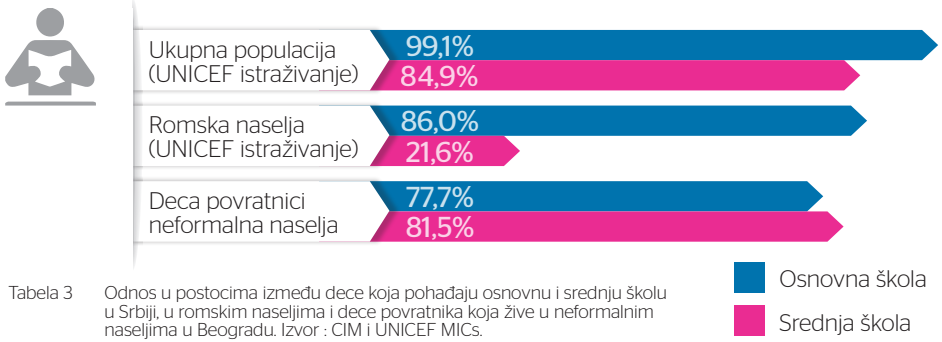

Tabela 3 Odnos u postocima između dece koja pohađaju osnovnu i srednju školu u Srbiji, u romskim naseljima i dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu. Izvor : CIM i UNICEF MICs.

Razlika u uključenosti u obrazovni sitem između dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu i opšte populacije je ipak manja nego razlika između opšte populacije i dece iz romskih naselja na nivou države nivou (prema podacima UNICEF MICS – videti tabelu 3).

Bitno je naglasiti da je postotak dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu koja su uključena u obrazovni sistem, niži nego među decom iz romskih naselja na nivou države u osnovnoškolskom uzrastu (78% u poređenju sa 86%) ali daleko viši u srednjoškolskom uzrastu (82% u poređenju sa 22%) – kao što je prikazano u tabeli 3, iznad levo.

Ova situacija ukazuje da, dok se starija deca povratnici uspešno uključuju u obrazovni sistem, proces readmisije značajno remeti učešće mlađe dece u obrazovnom sistemu. S obzirom da je osnovno obrazovanje u Srbiji obavezno, neophodno je da škole i druge relevantne ustanove učine više, uključujući i Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije i njihove partnere u državama iz kojih se porodice vraćaju, radi obezbeđenja uključivanja mlađe dece u školski sistem nakon povratka u Srbiju.

Podaci naglašavaju ***značajnu ulogu koju igra CSR*** u obezbeđivanju pristupa uslugama deci povratnicima. Većini dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu koja su podržana od strane centara za socijalni rad, takođe je omogućen pristup obrazovanju i zdravstvenoj nezi, kao što je prikazano u tabeli 4, ispod: manje od 10% dece evidentirane kod centara za socijalni rad nisu uključena u obrazovni sistem i manje od 3% ne poseduje zdravstvenu knjižicu. Obratno, velika većina (85,3%) dece koja ne poseduju zdravstveno osiguranje i skoro polovina (39,7%) dece koja nisu uključena u obrazovni sistem NISU podržana od strane centara za socijalni rad. 15,9% dece koja nisu podržana od strane CSR nisu uključena u obrazovni sistem i ne poseduje zdravstveno osiguranje.

Uloga CSR u obezbeđivanju pristupa drugim uslugama

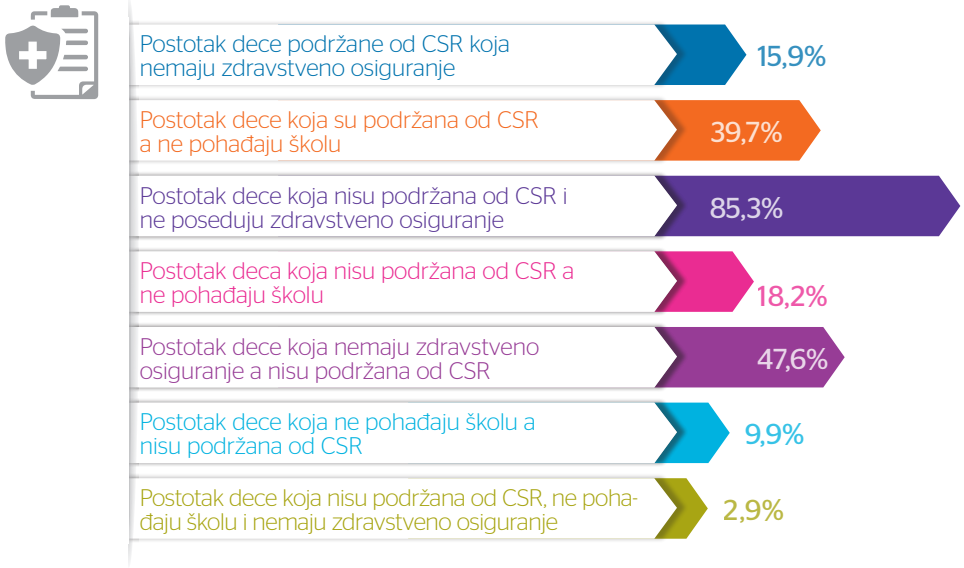

Tabela 4 Uloga Centara za socijalni rad u omogućavanju pristupa obrazovanju i zdravstvenoj zaštiti među decom povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu

Iako podaci pokazuju da CSR igra značajnu ulogu u povezivanju ranjive dece sa drugim uslugama kada ih dosegne, zabrinjavajuće je što mnoštvo dece kojoj je očito potrebna takva podrška NISU obuhvaćena uslugama socijalne zaštite. Među decom povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu koja nisu podržana od strane CSR, jedno od petoro (18,2%) nisu uključena u obrazovni sistem i polovina (47.6%) ne poseduje zdravstveno osiguranje. Ova deca bi očito trebalo da primaju podršku od CSR.

U tom pogledu, podaci govore o uspehu i neuspehu socijalne zaštite u Beogradu: kada je deci povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu pružena podrška od strane CSR, postoji velika verovatnoća da će ostvariti korist od makar formalne inkluzije (uključivanje u obrazovni sistem i posedovanje zdravstvenog osiguranja); kada im takva podrška nije pružena, veoma je verovatno da neće posedovati zdravstveno osiguranje i da neće uključeni u obrazovni sistem. Radi dalje ilustracije ove činjenice; postoji skoro dostruko veća mogućnost da deca povratnici koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu, koja nisu podržana od strane CSR, ne budu uključena u obrazovni sistem kao ona koja su podržana od strane CSR i šesnaest puta veća mogućnost da ne poseduju zdravstveno osiguranje.

Dok ovi podaci ukazuju da CSR mora da uradi više kako bi dosegao svu decu povratnike koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu, s obzirom na očigledno ograničen domet usluge socijalne zaštite, od vitalnog je značaja da kada usluge obrazovanja i zdravstvene nege dosegnu ranjivu decu, istu upute na službe socijalne zaštite i preduzmu mere da aktivno doprinesu obezbeđenju njihove socijalne inkluzije. Ipak, činjenica da je većina dece dosegnuta od strane najmanje jedne od usluga, ali u mnogim slučajevima ne i od strane ostalih, ukazuje da se u ovom trenutku komunikacija i koordinacija između institucija ne primenjuje efikasno u svakom slučaju.

Podaci o pristupu obrazovanju, zdravstvenoj nezi i socijalnoj zaštiti među decom povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu, uključenim u život ili rad na ulici

Jedno od petoro (98 od 487) dece povratnika obuhvaćenih istraživanjem, uključeno je u život ili rad na ulici – videti tabelu 5.

Deca povratici koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu

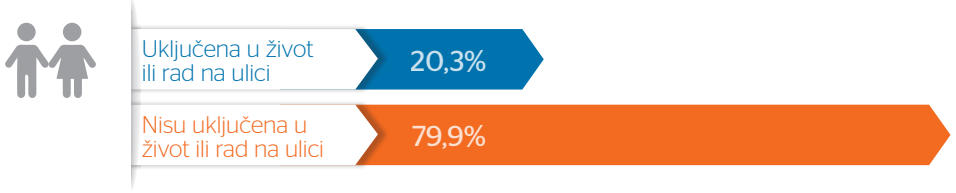

Figure 5 Deca povratnici koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu koja su uključena u život ili rad na ulici

Deca povratnici koja su uključena u život ili rad na ulici su značajno više isključena u odnosu na decu povratnike koja nisu uključena u život ili rad na ulici. Svaki pokazatelj ukazuje da je postotak

dece koja su uključena u život ili rad na ulici koja ostvaruju korist od uključenosti, niži u odnosu na postotak dece koja nisu uključena u život ili rad na ulici, kao što je prikazano u tabeli 6, ispod.

Postoji značajno velika razlika u posedu zdravstvenog osiguranja između dece povratnika uključene u život ili rad na ulici i dece koja nisu uključena u život ili rad na ulici.

Zabrinjavajuće je da je manji postotak dece uključene u život ili rad na ulici (57,1%) evidentiran kod CSR nego dece koja nisu uključena u život ili rad na ulici (66,8%), što dodatno ističe ograničene kapacitete CSR u dosezanju dece koja su u najvećoj potrebi za podrškom.

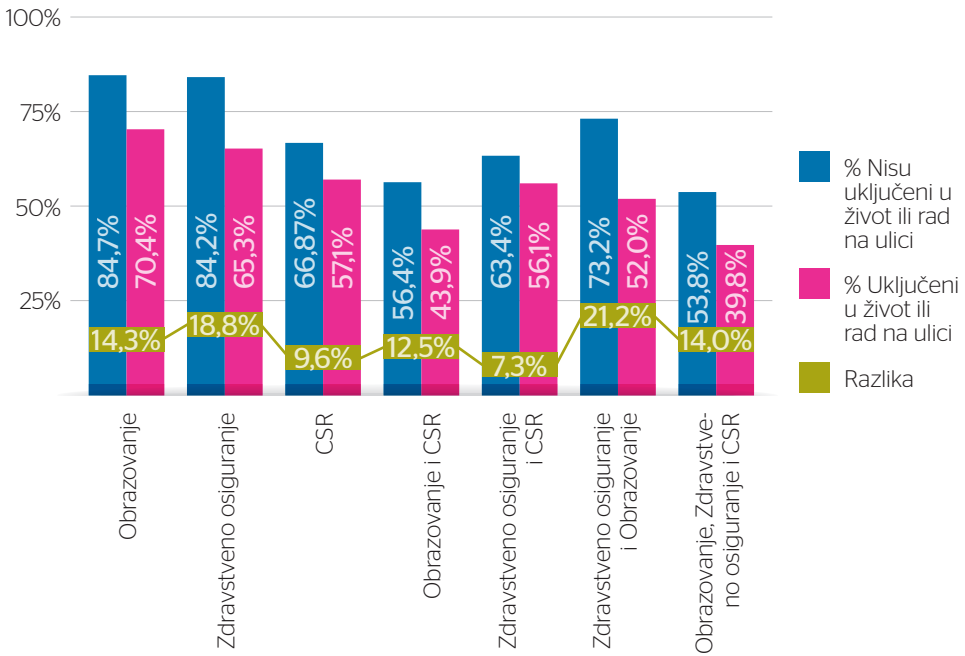

Tabela 6 Postoci dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu koja su uključena i koja nisu uključena u život ili rad na ulici sa zdravstevnim osiguranjem , povezana sa Centrima za socijalni rad (CSR) i koja pohađaju školu.

Manje od četvoro od desetoro dece uključene u život ili rad na ulici su povezana sa obrazovanim, zdravstvenim i uslugama socijalne zaštite.

Dve trećine (64,3%) dece uključene u život ili rad na ulici, dosegnuta su od strane više usluga (obrazovanja i zdravstvene nege / obrazovanja i CSR / zdravstvene nege i CSR) – četvrtina manje u odnosu na decu koja nisu uključena u život ili rad na ulici (83,9%).

Jedno od šestoro (15,3%) dece uključene u život ili rad na ulici ne mogu da pristupe nijednoj od ovih usluga – stopa je pet puta viša nego među decom koja nisu uključena u život ili rad na ulici (3,1%), kao što je prikazano u tabeli 8, ispod.

Stopa uključenosti u obrazovni sistem među decom povratnicima koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu uključenom u život ili rad na ulici (69,9%) značajno je niža u odnosu na onu među decom koja nisu uključena u život ili rad na ulici (84,6%), kao što je prikazano u tabeli 7, ispod – naglašavajući da uključenost u život ili rad na ulici vodi isključenosti i uskraćuje deci normalno detinjstvo.

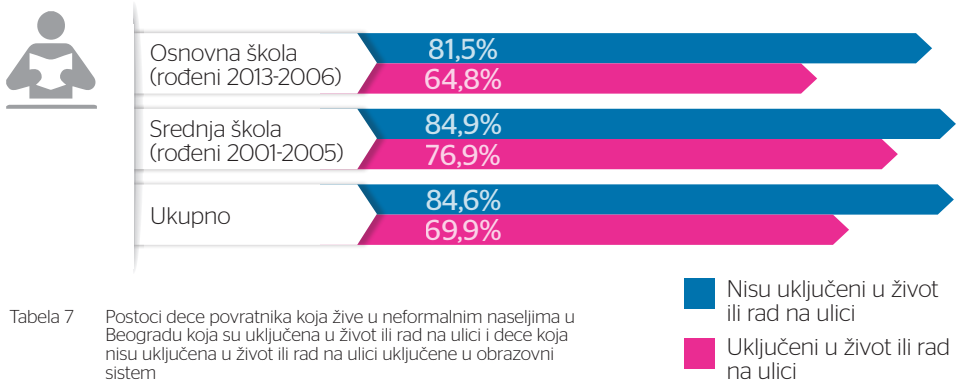

Tabela 7 Postoci dece povratnika koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu koja su uključena u život ili rad na ulici i dece koja nisu uključena u život ili rad na ulici uključene u obrazovni sistem

Ipak, postotak dece uključene u život ili rad na ulici koja su uključena u obrazovni sistem je relativno visok, ukazujući da uključenost u obrazovni sistem samo po sebi ne prevenira uključenost dece u život ili rad na ulici.

Ovo predstavlja značajan uvid koji dodatno demonstrira da je deci uključenoj u život ili rad na ulici potrebna specijalizovana podrška da bi se omogućila njihova socijalna inkluzija i prevenirala uključenost u život ili rad na ulici.

Tabela 8, ispod, ističe značajnu razliku u inkluziji između dece uključene u život ili rad na ulici koja su dosegnuta od strane CSR i onih koja nisu. Malo više od jednog od destoro (13,3%) dece povratnika koja su uključena u život ili rad na ulici podržanih od strane centara za socijalni rad nisu uključena u obrazovni sistem; međutim, skoro sva (97,1% – tj. 33 od 34) dece koja nisu uključena u obrazovni sistem nisu podržana od strane centara za socijalni rad. Ovakva situacija može biti u celosti objašnjena činjenicom da deca moraju pohađati školu da bi porodice mogle ostavariti finansijsku socijalnu pomoć. Svakako je očigledna povezanost između uključenosti u obrazovni sistem dece uključene u život ili rad na ulici – značajnog aspekta obezbeđenja dugoročne socijalne inkluzije – i pružanja podrške od strane centara za socijalni rad. Slična, ali manje izražena razlika postoji u odnosu pružanja podrške od strane centra za socijalni rad i posedovanja zdravstvenog osiguranja.

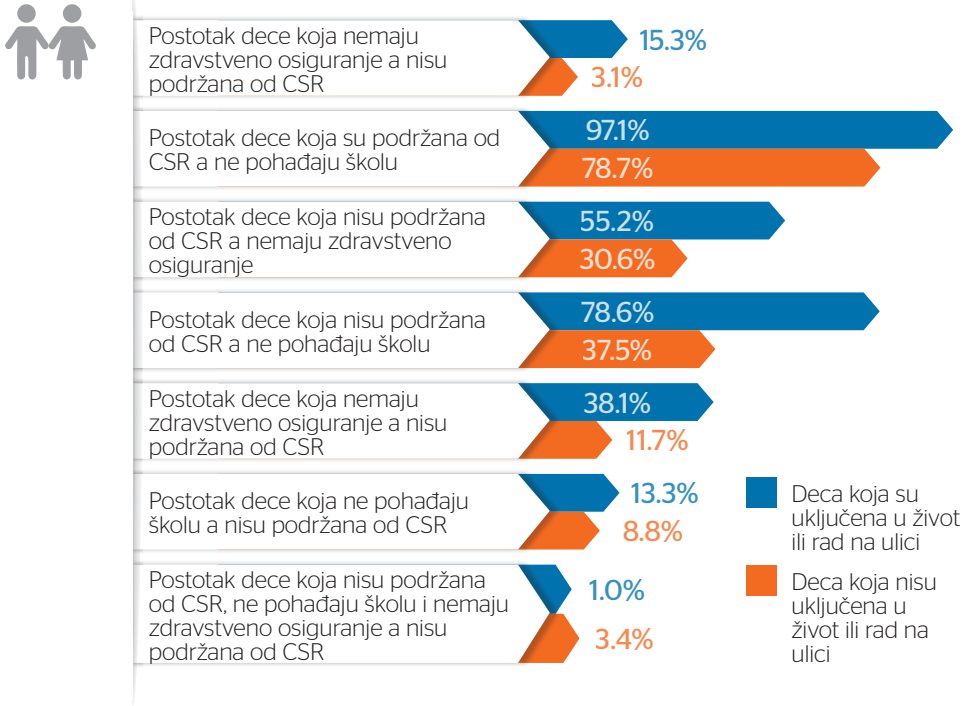

Tabela 8 Uloga centara za socijalni rad u omogućavanju pristupa obrazovnom sistemu i zdravstvenoj nezi među decom koja žive u neformalnim naseljima u Beogradu.

Ova situacija služi da dodatno naglasi neophodnost preduzimanja mera, kako bi se osnažili kapaciteti centara za socijalni rad u Beogradu i drugih specijalizovanih usluga, kako bi bile sposobne da efikasno dosegnu najranjiviju i isključenu decu. Relativno je mali broj dece u okolnostima ekstremne isključenosti, kao što je ispod prikazano. Ne postoji izgovor da im se ne pruži podrška koja im je potrebna za uključivanje u obrazovni sistem i pristup zdravstvenoj nezi.

DECA POVRATNICI

- **194** - uključeno u život ili rad na ulici, a nije uključeno u obrazovni sistem i ne poseduje zdravstvo osiguranje
- **143** – nije uključeno u obrazovni sistem i/ili ne poseduje zdravstveno osiguranje
- **78** – nije uključeno u obrazovni sistem
- **95** – ne poseduje zdravstveno osiguranje

Beleške

Centar za integraciju mladih

Šajkaška 27
11000 Bograd
Srbija
+381113390258
office@cim.org.rs

www.cim.org.rs